SITRA

Lausunto
8.10.2025

Julkinen

Sitra / Ohjelmat

Asia: K 16/2025 vp

Valtioneuvoston ilmastovuosikertomus 2025

Sitra on tulevaisuustalo, joka auttaa Suomea uudistumaan. Sitra edistää Suomen hyvinvointia ja vauhdittaa talouden kasvua luonnon kantokyvyn rajoissa. Sitra tukee yhteiskuntaa tulevaisuusajattelussa ja ennakointikyvykkyyden kasvattamisessa.

Sitra kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston ilmastovuosikertomuksesta.

Keskeiset huomiot

- Vihreän siirtymän toimeenpanoa on mahdollista sujuvoittaa ja samalla varmistaa edellytykset hiilen talteenotolle.
- Ilmastovuosikertomus tuo ilmi tarpeen merkittävistä lisätoimista maankäyttösektorille. Niiden suunnittelua ja ennakoitavuutta tukisi sektorille asetetut riittävästi mitoitetut tavoitteet. Toimilla tulisi tavoitella monihyötyisyyttä.
- Kaupunkiluonto tukee samanaikaisesti ilmastotoimia ja kansanterveyttä. Keskeisiä pullonkauloja näiden edistämiselle ovat puutteellinen kyky huomioida luonnon tarjoamat hyödyt maankäytön suunnittelun alkuvaiheessa, osaamisvaje sekä puute luonnon tarjoamien hyötyjen taloudellisessa arvottamisessa.
- Ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnittelua ja toimeenpanoa olisi tärkeää tehostaa. Tässä auttaisi tietopohjan vahvistaminen esimerkiksi kansallisella riskiarviointijärjestelmällä sekä kattava toimeenpanosuunnitelma sisältäen sekä lyhyen että pitkän aikavälin toimet.

1 Johdanto

Ilmastosuunnitelmien toteutusta hyödyttäisi selkeä visio siitä, miten Suomi toteuttaa pitkän aikavälin kestävyyssiirtymän siten että siirtymän onnistunut toteuttaminen vahvistaa kilpailukykyämme ja Suomen talouden menestystä – samalla kun sopeudumme väistämättömään ilmastonmuutokseen ja turvaamme luontomme, vesistömme ja kansanterveytemme.

Ilmastovuosikertomuksessa on tarkasteltu myös toimimattomuuden kustannuksia ja perustellusti todettu, että myös menetetyt hyödyt ovat kustannuksia. Kuten vuosikertomus mainitsee, Suomessa ei ole toistaiseksi määritelty hiilipäästöjen sosiaalisia kustannuksia (social cost of carbon, SCC). Vaikka SCC -arvioihin sisältyy aina epävarmuuksia, niiden hyödyntäminen vahvemmin päätöksenteon tukena auttaisi politiikkatoimien yhteiskunnallisia hyötyjen ja kustannusten hahmottamisessa.

2 Vihreän siirtymän investointien vauhdittaminen ja edelläkävijyys hiilen talteenotossa

Kuten ilmastovuosikertomuksesta käy ilmi, energiasektorin murrosta tuetaan EU:n päästökaupan ohella merkittävästi myös kotimaisella politiikalla. On tärkeää, että esimerkiksi laki merituulivoimasta talousvyöhykkeellä on tullut voimaan. Koska maatuulivoima kuitenkin on edullisempi tuotantomuoto, myös sen edellytyksiin tulisi jatkossakin kiinnittää huomiota. Muun muassa tuulivoimaloiden vähimmäisetäisyyssääntöä tulee tarkastella kriittisesti Etelä-Suomen maatuulivoiman rakentamisedellytysten näkökulmasta. Myös Itä-Suomen tutkakysymyksen paremman ratkaisun eteen tulisi jatkaa työskentelyä, jotta mahdollistettaisiin mielekäs tuulivoimarakentamisen määrä myös Itä-Suomeen niin alueellisen oikeudenmukaisuuden kuin energiajärjestelmän kustannustehokkuuden näkökulmista (esim. Sitra 2021, pdf). Energiarakentamisen luontovaikutuksia voitaisiin tehokkaasti hillitä esimerkiksi asettamalla ekologinen kompensaatio velvoittavaksi kaikessa maankäytön muutoksessa (esim. Sitra 2021, pdf). Tämä sekä ohjaisi välttämään merkittäviä luontovaikutuksia että kompensoisi välttämättä aiheutuvan haitan.

Ilmastovuosikertomus mainitsee hiilen talteenoton mittavat mahdollisuudet, mutta toteaa, että näiden teknologioiden yleistyminen edellyttää EU-sääntelyn selkiintymistä ja taloudellisia kannustimia tai tukia. Näin todellakin on, mutta Suomen kannattaa toimia hiilen talteenoton edelläkävijänä, jotta varmistamme kilpailukykymme sektorilla ja pystymme tarttumaan uuden markkinan tuomiin mahdollisuuksiin. Kannattaakin pyrkiä pysymään muiden Pohjoismaiden mukana kehityksessä. Toistaiseksi muissa Pohjoismaissa panostukset hiilien talteenottoon ovat olleet merkittävästi Suomea suurempia. Hiilen talteenotto ei kuitenkaan tule korvaamaan maankäytön nieluja, vaan voi niiden rinnalla tulevaisuudessa vahvistaa hiilensidontaa ja päästövähennyksiä. (Sitra 2023.)

Suomessa vihreän siirtymän yhteiskunnallinen hyväksyttävyys on verrattain korkea, mutta siirtymän toimeenpanoon liittyy useita kipupisteitä ja jännitteitä, erityisesti alueilla, joihin vihreän siirtymän investointihankkeet kohdistuvat. Kansalaisten näkökulmasta tunnistettuja pullonkauloja ovat vähäisiksi arvioidut vaikutusmahdollisuudet, epäluottamus tuotettuun tietoon sekä koettu epäreiluus itse prosesseihin ja hyötyjen ja haittojen jakautumiseen. Kunnissa kyky ja resurssit laadukkaaseen hankeviestintään ja mahdollisuudet tarjota aitoja vaikuttamisen mahdollisuuksia ovat rajallisia. Vihreän siirtymän investointien sosiaalisen hyväksyttävyyden puute voi aiheuttaa merkittäviä yhteiskunnallisia kustannuksia esimerkiksi investointien viivästymisen, muutoksenhakuprosessien vaatimien resurssien sekä kansalaisten kokeman epäluottamuksen vuoksi. Vihreiden investointien sosiaaliseen hyväksyttävyyteen onkin tartuttava nyt. Suomessa on jo kehitetty toimivia työkaluja ja menetelmiä (esimerkiksi Akordi Oy:n julkaisema Vihreän siirtymän pelikirja), joita voidaan edelleen juurruttaa.

3 Maankäyttösektori tarvitsee tavoitteita ja monihyötyisiä lisätoimia

Kuten ilmastovuosikertomus toteaa, on todennäköistä, ettei Suomi saavuta EU:n LULUCF-asetuksen mukaisia velvoitteita eikä kansallista hiilineutraaliustavoitetta ilman maankäyttösektorin merkittäviä lisätoimia. Maankäyttösektorin lisätoimia tarvitaan myös luontokadon pysäyttämiseksi, vesistöjen tilan parantamiseksi, ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi ja huoltovarmuuden parantamiseksi.

Maankäyttösektorille ei toistaiseksi ole osoitettu EU-velvoitteet ja hiilineutraaliustavoitteen mahdollistavia omia tavoitteita, vaan näiden saavuttamisessa on aiemmissa suunnitelmissa valtaosin nojattu nykytoimien puitteissa arvioituun kehitykseen, joka ei ole toteutunut. Kuten

ilmastovuosikertomuksessa todetaan, aiemmin mittava maankäyttösektorin hiilinielu on kääntynyt päästöksi vuonna 2018, ja jopa metsät ovat kääntyneet päästölähteeksi vuonna 2020. Myös päästökuiluun nähden mittakaavaltaan vaatimattomat maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa (MISU) esitetyt lisätoimet ovat jääneet suurelta osin toimeenpanematta, koska toimille ei ole osoitettu riittävästi rahoitusta, kuten ilmastovuosikertomuksessa todetaan.

Maankäyttösektorin toimien suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta edistäisi sektorille asetetut selkeät ja riittävästi mitoitetut tavoitteet (esim. Sitra 2021, pdf). Kustannusvaikuttavuuden ja ympäristöhaasteiden kokonaisvaltaisen ratkaisun näkökulmasta sektorilla kannattaa edistää toimia, jotka ovat monihyötyisiä eli auttavat vahvistamaan myös metsä-, maatalous- ja vesistöluontoa sekä tukevat sektorin resilienssin vahvistamista ilmastonmuutoksen edetessä. Tätä edesauttaisi metsienkäytön ja maatalouden suunnittelu monitavoitteisina kokonaisuuksina, ja vähintään ilmastosuunnitelmien ja monimuotoisuusstrategian valmistelu rinnakkain.

Monihyötyisiä toimia on tunnistettu useissa viimeaikaisissa selvityksissä. Ollikainen ym. (2025) esittävät kansantaloudellisesti tasapainoisia toimia metsänielun vahvistamiseen, mukaan lukien metsälain uudistamista niin, että hyvän metsänhoidon suositusten noudattamisesta tehtäisiin pakollista. Näin pidennettäisiin metsien kiertoaikoja ja tuettaisiin myös monimuotoisuudelle tärkeitä rakennepiirteitä. Koivula ym. (2025) suosittelevat muun muassa, että säästöpuiden määrä uudistusaloilla vähintään kaksinkertaistettaisiin, kaikki lahopuu säästettäisiin, luontokohteet jätettäisiin hakkuiden ulkopuolelle ja puustolajistoa monipuolistettaisiin. Näin turvattaisiin monimuotoisuutta, varauduttaisiin ilmastonmuutoksen riskeihin ja vahvistettaisiin hiilivarastoa. Metsäkatoa voitaisiin ehkäistä esimerkiksi ottamalla käyttöön jo MISUssa linjattu maankäytön muutosmaksu ja/tai velvoittava ekologinen kompensaatio (esim. Sitra 2021, pdf). Velvoittava ekologinen kompensaatio paitsi ohjaisi luontohaitan vähentämiseen, myös auttaisi luomaan Suomeen luonnonarvomarkkinat ja kanavoimaan yksityistä rahaa luonnon tilan parantamiseen.

Maatalouden osalta merkittävä kysymys on kasvisproteiinin tuotanto, joka liittyy myös ilmastovuosikertomuksessa mainittuun kasvispainotteiseen ruokavalioon. Kasviproteiinin kysynnän ja tuotannon lisäämisessä on kyse kansanterveydestä, kuten ilmastovuosikertomuskin tunnistaa, ja ruokaturvasta. Suomen on tärkeää varmistaa riittävä kotimaisen proteiinin tuotanto, jotta huoltovarmuus ja suomalaisten ravitsemus voidaan turvata kaikissa olosuhteissa. Luonnonvarakeskuksen Sitralle toteuttama selvitys (C. Jansik ym. 2024) kartoitti, että kasviproteiinin tuotantoa lisäämällä Suomesta voidaan saada lähes proteiiniomavarainen. Selvityksessä kuvaillaan toimet, joilla voidaan poistaa pullonkauloja ja kolminkertaistaa kotimainen kasviproteiinien tuotanto vuoteen 2040 mennessä. Kotimaisten kasviproteiinien lisäys edellyttää muun muassa merkittäviä panostuksia prosessiteknologiaan, tuotekehitykseen ja kaupallistamiseen. Lisähuomiota ansaitsisi myös kivennäismaiden hiilivarastoa ja kasvukuntoa tukeva uudistava viljely, jonka mukaisia toimia jonkin verran tuetaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan kautta. Hiljattain julkaistun tutkimuksen mukaan (EARA 2025) uudistavalla viljelyllä voidaan parhaimmillaan päästä lähes samaan satotasoon 60–75 prosenttia pienemmillä ostopanoksilla. Tämä tarkoittaa noin 20 prosenttia korkeampaa katetuottoa hehtaarilta, merkittävästi parempaa omavaraisuutta ja pienempiä päästöjä.

4 Ilmastotoimia ja terveyttä kaupunkiluonnosta

Tänä vuonna ilmastovuosikertomuksessa on mukana teemaosio ilmastotoimet ja terveys. Ilmastovuosikertomus tunnistaa ansiokkaasti ilmastonmuutoksen terveysvaikutuksia ja

riskiryhmiä, ja mainitsee myös kaupunkien viherrakentamisen pitkän tähtäimen keinona sopeutua ilmastonmuutokseen, edistää ihmisten terveyttä ja ennallistamissuunnitelman velvoitteita. Luonto rakennetussa ympäristössä onkin aivan keskeinen keino hillitä lämpösaarekeilmiötä, hallita hulevesiä, tukea asukkaiden terveyttä ja viihtyvyyttä, edistää luonnon monimuotoisuutta ja sitoa hiiltä. Esimerkiksi vuosina 2015–2019 kaupunkiluonto sitoi 7 % Helsingin kaupungin liikenteen ja energiantuotannon päästöistä (CO-CARBON–hanke). Kaupunkiluonto myös vaimentaa melua, puhdistaa ilmaa ja tukee sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä. Sitran rahoittamassa selvityksessä arvioitiin, että luontoaltistuksen kansanterveysvaikutus on potentiaalisesti erittäin merkittävä: 10 prosentin väheneminen lähiluonnossa aiheuttaisi vuotuisia haittoja 140–290 miljoonan euron arvosta pelkästään masennuksen ja diabeteksen lisääntymisen kautta (Luke & THL 2024).

Sitran tilaamassa selvityksessä tarkasteltiin kaupunkivihreän edistämisen pullonkauloja, ja tärkeimmiksi nousivat puutteellinen kyky huomioida luonnon tarjoamat hyödyt maankäytön suunnittelun alkuvaiheessa, osaamisen puute sekä taloudellisen arvottamisen puute (Green building council Finland 2025). Kunnilla on tärkein rooli rakennetun ympäristön luontoon liittyvissä päätöksissä, mutta myös valtion toimin voitaisiin tukea kehityksen kiihdyttämistä.

Yksi mahdollisuus tähän on käynnistää menestyksekkään kansallisen allergiaohjelman kaltainen luonnon terveysvaikutusten hyödyntämiseen keskittyvä kansanterveysohjelma. Lukuisat sote-sektorin kumppanit valmistelevat parhaillaan yhdessä Sitran kanssa kansallista luontoterveysohjelmaa (arvioitu toteutusaika 2026–2035), joka toisi luonnon terveyshyödyt osaksi ihmisten arkea ja terveydenhuoltoa.

5 Kiertotalous ratkoo ympäristökriisien juurisyytä

Ilmastovuosikertomus tunnistaa, että kiertotaloudella on merkittävä rooli hiilineutraaliuden saavuttamisessa vuoteen 2035 mennessä, sillä se mahdollistaa materiaalivirtojen tehokkaamman hallinnan ja puhtaan energiasiirtymän. Siirtymällä kohti kiertotaloutta voidaan samalla vähentää ilmastopäästöjä, luonnonvarojen ylikulutusta, luoda uutta liiketoimintaa, työpaikkoja ja vähentää riippuvuutta autoritaarisista maista. Kiertotalouden vauhdittaminen tukee kansantaloutta materiaalitehokkuuden ja korkeamman lisäarvon tuotteiden ja materiaalien kautta.

Teollisuuden uudistumista ja hiilineutraalisuutta tukevia kiertotalousinvestointeja on EK:n vihreän siirtymän dataikkunan mukaan suunnitteilla kasvava määrä. Esimerkiksi hukkalämmön talteenotto etenee tällä hetkellä vauhdilla, ja siihen on käynnistymässä ja suunnitteilla investointeja, joiden arvo on lähes puoli miljardia euroa (Vihreiden investointien dataikkuna - Elinkeinoelämän keskusliitto).

Ilmastovuosikertomus tunnistaa Euroopan unionin keskeisen roolin kiertotalouden kehityksen vauhdittajana, ja kansallisesti käynnissä olevan kiertotalouslain valmistelun merkityksen. Monet taloudellista resilienssiä ja huoltovarmuutta edistävät toimet tukevat myös kiertotaloutta, erityisesti kriittisten raaka-aineiden osalta. Suomessa on vahvaa osaamista kriittisistä raaka-ainesta sekä suunnitteilla alaan liittyviä kiertotalousinvestointeja, esimerkiksi kaivosalalla ja akkumateriaaleissa. Tätä kehitystä on tärkeää tukea sekä kansallisesti että EU-tasolla.

Niin sanotut kiertotalouden *green dealit* kirittävät organisaatioita ja toimialoja ottamaan käyttöön hiilidioksidipäästöjä ja luonnonvarojen ylikulutusta vähentäviä keinoja ja luomaan uutta liiketoimintaa. Tällä hetkellä 27 organisaatiota on tehnyt tämän sitoumuksen, mikä on

esimerkki kiertotaloustyön kiinnostavuudesta yritysten, kaupunkien ja maakuntien keskuudessa.

6 Ennakointityökaluja kannattaa hyödyntää ilmastokriisiin sopeutumisessa

Suomi kuulu pohjoisiin alueisiin, joissa ilmaston lämpeneminen on voimakkainta. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on keskeinen osa yhteiskunnan turvallisuuden ja huoltovarmuuden sekä talouden kilpailukyvyn turvaamista.

Kansallinen ilmastonmuutoksen kokonaiskuvan ja erityisesti pitkän aikavälin toimeenpanosuunnitelman laatiminen auttaisivat lisäämään sopeutumistoimien ennakoitavuutta. Ilmastonmuutoksen kokonaiskuvan hahmottamiseksi voidaan hyödyntää entistä tehokkaammin ennakointityökaluja, kuten skenaariotarkasteluja (Maa- ja metsätalousministeriö 2023). Niiden avulla on mahdollista vahvistaa pidemmän aikavälin sopeutumista, laajentaa näkökulmia ja siten päästä kiinni myös vähemmän todennäköisiin mutta vaikutuksiltaan potentiaalisesti merkittäviin kehityskulkuihin, kuten ilmaston keikahduspisteisiin. Ilmaston keikahduspisteet toteutuessaan kiihdyttävät ilmastonmuutosta ja voimistavat sen vaikutuksia ja siten lisäävät luonnon, yhteiskunnan ja talouden epävakautta.

Pitkäjänteistä vaalikaudet ylittävää poliittista päätöksentekoa voidaan vahvistaa kattavalla Ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimeenpanosuunnitelman avulla. Toimeenpanosuunnitelma, joka sisältäisi sekä lyhyen ja pitkän aikavälin sopeutumistoimet ml. toimien vaikutusarvioinnit, edistäisi kustannustehokasta sopeutumista.

Toimeenpanon seurantaa voitaisiin tukea kansallisen riskinarvioinnin järjestelmän avulla, joka tuottaisi säännöllisesti päivittyvää ja mahdollisimman ajantasaista tietoa ilmastonmuutoksen vaikutuksista. Tämä myös mahdollistaisi ilmastonmuutokseen sopeutumisen kytkemisen entistä tiiviimmin osaksi muita yhteiskunnan turvallisuuskysymyksiä.

Riskien lisäksi on tärkeää arvioida ilmastonmuutoksen tuomia mahdollisuuksia ja suhteellisia vahvuuksia, kuten Suomen ilmaston suhteellinen viileys ja puhtaan veden riittävyys. Tämä edellyttää suunnitelmallisuutta ja tämän vuoksi suhteellisten etujen tarkastelu tulisi olla osa sopeutumissuunnitelmia.

Lasse Miettinen, johtaja, Ohjelmat
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
PL 160 (Itämerenkatu 11–13)
00181 Helsinki
p. +358 294 618 991
www.sitra.fi
Y-tunnus: 0202132-3